

ВАЛЕТА И СЯНКАТА НА СВЕТИ ПАВЕЛ¹

Лъчезар Георгиев

VALLETTA AND THE SHADOW OF SAINT PAUL

Lachezar G. Georgiev

This text includes fragments and abridged excerpts from the book under seal by Prof. Dr. Lachezar Georgiev Georgiev: “The Lisbon heir” (Sofia: Star Way, 2018. – 236 p.: with ill.: Abstract).

The book “The Lisbon heir” by Prof. dr. Lachezar Georgiev Georgiev comes after a solid preparatory work, research and personal experience after travelling to Portugal, Germany, Malta and various destinations in the Atlantic Ocean. The plot intrigues and fascinates, a compelling blend of history, action and love, well inwrought with messages from the Bible and the New Testament in the presence of St. Paul, Jesus Christ’s apostle, and his extraordinary feats, amid important historical events, beautiful landscapes and landmark places from Portugal and Malta. A beautiful happy end after dramatic turnover enlightens the protagonists’ souls. This dynamic and captivating story with a colourful language and style is a profound philosophical reflection on the essential questions of the meaning of life, the modern attitude toward Christianity, the role of art and the need of reliance in our hectic world of changing moral values.

Key words: bool, exlilris, historical events, Portugal, Malta, Walleta, Sant Paul.

1.

Движението из острова се извършваше, противно на обичайната практика в Европа, в лявата лента, докато воланът на самите автомобили бе вдясно. И за двамата това бе доста странно, още повече, че водачите на градските автобуси се движеха подобно на големи таксито, и на самата спирка десетина подсмърчащи пътници махаха с ръка да им покажат, че желаят да се качат. Водачът вдигаше ръце, щом салонът бе препълнен, и продължаваше, без да спре. На спирката при хотел „Плаза“ трябваше да изчакат няколко препълнени, вероятно още откъм Сент Джулианс, автобуси, но накрая все пак успяха да се доберат през вратата откъм водача дори до празни места. Седнаха от лявата страна, за да наблюдават залива. Пътят към Валета се виеше покрай самия бряг, отляво бяха лагуните, отдясно се издигаха новопостроени жилищни сгради и нови хотели. Повечето от пътниците и тук подсмърчаха, някои кихаха, други се деряха от суха кашлица, което изглеждаше странно за безоблачния светъл ден. На задната седалка двама руснаци, мъж и жена, триеха с носни кърпи носове и се оплакваха от странната и нетипична за острова зараза, която, колкото и незначителна да изглежда, вече е изчерпала първите предпазни медикаменти от

аптеките, особено в градчетата Пачвил, Сент Джулианс и Слиема, а види се, лятната епидемия е на път да се разпространи из тукашните селища Виториоза, Сенглеа и Коспикуа, ако се съди по подсмърчащите пътници, качващи се от тези селища.

След няколко спирки приближиха станцията за близки туристически преходи до съседните помалки острови Гозо, Камино и Коминото. На площадката пред нея се трупаха пътници за два малки кораба, украсени с по няколко цвята на корпусите. Отвъд двата морски съда, в дъното на залива се извисяваха високи старинни сгради, крепостни съоръжения от минали епохи, високи каменни зидове и зъбери, по-нататък се откри огромна лагуна със стотици малки водни съдове, една крайбрежна алея извиваше до самата вода и отвеждаше към кръгово кръстовище, където се въртеше, подобно на водовъртеж, несекващ поток от автомобили; вдясно се издигаше катедрален храм, група японски туристи снимаха лицевата му част, въртяха фотоапарати с дълги обективи и шумно ръкомахаха, прехласвайки се от гледката с накачалите като ято гларуси яхти. След завоя автобусът с кихащите пътници продължи вляво, за кратко ръмжеше по хълм между палми и кестенови дървета, показва се

¹ Този текст включва фрагменти и съкратени откъси от книгата под печат на проф. д-р Лъчезар Г. Георгиев: Георгиев, Лъчезар. Лисабонската наследница [=The Lisbon heir]. – София: Star Way, 2018. – 236 с.: с ил.: резюме на англ. ез. – Бел. ред.

старинната снага на огромен дворец, парк с паметника на Жан Паризо дьо ла Валет, основател на малтийската столица, и накрая близо до елегантен хотел и фонтан с антични фигури шофьорът обяви последна спирка, откъдето се стигало право на *Freedom square*², а по-нататък и до прочутата *Republic Street*, или най-важната градска артерия *Улицата на републиката*, непреходна емблема на Валета, като наблизко са разположени новата сграда на Президентството и театърът на Кралската опера³. При последните му думи пасажерите със страни, готови всеки миг да се изкривят в кашлица физиономии, кимваха към словоохотливия и любезен водач, слизаха и се оглеждаха нерешително, а след няколко снимки пред античните статуи, подпиращи огромна кръгла чиния, която символизираше планетата Земя в средата на фонтана *Тритон*, поемаха надолу по широкия и затворен площад, в чието дъно се извисяваха куполите на катедралата *Свети Джон* с един голям и два по-малки циферблата, отмерващи превратното време върху главната кула при централния вход на храма. На табела, явно предназначена за хилядите гости на столицата, бе записано, че когато великият магистър Жан Паризо де ла Валет е поставил първия камък в основата на бъдещия град, не е и предугаждал, че първоначалната крепост за защита на двете пристанища от двете страни на скалистия полуостров ще бъде превърната в столица, дворци с цвят на пясъчник и солидни храмове. Първите здания служели за щабквартира на различните езикови групи, на които били разделени рицарите на военния орден „Свети Йоан“, издигнали няколко храма, между които църквата на корабокрушението на свети Павел, църквата на победата на *Божията майка* и катедралният храм „Свети Йоан“, докато накрая, през 1896-та било изградено и последното здание – на Националната библиотека.

... Слънцето грееше силно и огряваше площада „Сент Джордж“, покрит с цветни лехи, между алеите се разхождаха групи любопитни туристи. Задуха свеж морски бриз и разлюля цветята. Огромният цветен надпис с багрите на дъгата „Valleta Green Festival“, опънат над входната врата върху четирите колони на *Двореца на хармонията*, също се люлееше като корабно платно и цветната феерия преливаше от светлина и цветове...

2.

Пиаца Реджина. Бели, червени и зелени чадъри между две редици дървета със зелени корони, под тях насядали на масите десетки туристи на Площада на кралицата. Статуята на великата британка монарх се забелязва отдалеко, оградена от двуетажни сгради с цвят на жълт пясъчник. Седнала на трон, царствената дама с корона на главата и свитък папирус в лявата ръка, с гривни на двете ръце и вперила поглед, олицетворяващ, види се, според идеята на скулптура мъдростта и силата на знанието, е поставен пред централния вход на Националната библиотека. Герб с два лъва и корона е монтиран в лицевата част на статуята под скъпата дреха на кралица Виктория. Осанката ѝ внушава вечност и солидност на непреходните ценности, свързани с книгата и словото... Три живи гълъба придават одухотвореност и естествена завършеност на монумента.

Отправят се към вход, отделен с колони и свод, над който с безсерифни позлатени букви искри надпис BIBLIOTHECA. В предната част на извития и покрит с орнаменти свод се спуска канделабър, в задната му част следват розетка, още инкрустации, гирлянди над самата облепена с бял и сив мрамор врата с кафява дограма, вляво във фойето е помещението на портиера, който любезно вдига телефона и докладва, после мъжът излиза от кабината и сочи

² *Freedom square*: Площад на свободата във Валета, столицата на Малта. – Бел. авт.

³ *Republic Street*: Улица на републиката, най-оживената, широка и представителна улица във Валета, пешеходна зона, затворена за движение на автомобили. – Бел. авт.

с ръка да поемат нагоре по старинните мраморни стълби, като в една от залите могат да разгледат изложбата, и кимва към цветния плакат, на който е отбелязано с негативно обърнати върху фона букви, че това е „An exhibition of book metal art“⁴. Във витрините са изложени клишетата на екслибриси и илюстрации към книги, подготвяни за едноцветен и многоцветен висок и дълбок печат, повечето по метода на фотоцинкографията. Изложбата е представена в залата на втория етаж, в чийто коридор, случайно или не, е поставен книговезки уред, по думите на Андре твърде много напомнящ *папшер*, служещ за рязане и форматиране на хартия в онази далечна епоха на високопечатни технологии. Салонът е в хармония с експозицията, по рафтовете са наредени десетки старопечатни томовете, повечето със заоблено гръбче, което се подготвя със специална подкора, наричана от книговеците *хилза*, но за разлика от наше време, повечето подвързии, при това със златни и бронзови инкрустации и орнамента, са изработвани на ръка; с дълбокопечатни машини и преси за висок печат са принтирани и представените тук екслибриси; истинско изкуство е да гравираш върху металната форма, а сетне да доведеш до качествен печат своята идея, но, види се, малтийците са майстори в този занаят, защото умението да съхраняват тези редки и ценни книги,

както и самите авторски оригинали на илюстрации в своите колекции, идва да ни каже, че имаме среща с една високо ерудирана и проиграла отлично своите дейности библиотека. Колкото до екслибриса, векове назад той е бил графичен знак, означаващ „от книгите на...“, дори само печат върху книгите в личната библиотека, но в най-ново време художниците могат да рисуват например тематични екслибриси, които да имат друго значение, например „от Малтийската национална библиотека“, или да са графични рисунки за илюстрации в книги, албуми, експозиции, дори да служат за каталожна реклама, публична работа на фондацията или компанията с медиите... Друг е въпросът как един екслибрис може да се изработи; тук са показани изображения, изработени върху медни или цинкови плочи, но има и други техники за гравирание – ксилография върху дърво, работа върху линолеум, автолитография върху литографски камък, дори стоманогравюра. Тези добри практики се наблюдават отдавна, а авторите на екслибриси си имат международна федерация на екслибриса, членуват в национални сдружения, каквито има и у нас, дори и във времето на желязната завеса се включват в големи европейски изложби. А изложбата във Валета е рожба на отлично хрумване и прави чест на библиотеката, а и на авторите, че са се сетили да организират подобно нещо на пъпа на малтийската столица...

Старопечатните книги в малтийската национална библиотека имат заоблен гръб, върху който заглавието е отпечатано със златни и бронзови надписи, види се, на специални книговезки преси за топъл голд печат, а някои са нанасяни и рисувани ръчно върху папката с твърда подвързия, кимва българинът. Томовете, изправени строго и чинно по рафтовете, приличат на рицари, облечени в доспехи и унесени с погледи напред във времето и вечността...

Когато излизат от националната библиотека, откъм морето полъхва бриз. На широката улица е окачен исторически надпис в луксозна рамка върху стената на военния музей; отгоре е в цвят гербът на британския монарх, отдолу – посланието от Бъкингамския дворец до губернатора на Малта, с подписа на крал Джордж с дата 15 април 1942 г., гласи, че почитайки смелите си хора, присъжда императорския Георгиевски кръст на острова

⁴ Тази изложба бе уредена от 7 май до 2 юни 2018 г. на втория етаж в голямата читалня на Националната библиотека на Република Малта в столицата Валета. Неин автор е Marie Louise Kold.

крепост, за да свидетелства за героизъм и преданост, които ще бъдат известни в историята⁵.

В онова време самолетите на Луфтвафе сипят бомби върху острова крепост, помагат им италианци с торпедни катери. Хората гладуват, провизиите им са на свършване, конвоите се торпилират от силите на Оста и все пак пробиват, за да доставят нужното на защитниците.

... Внушителна постройка с каменни колони и строг архитектурен вид, на чиято лицева страна е отбелязано, че е Националната съдебна палата, се

извисява на главния булевард. Наблизо, откъм катедралата „Сент Джон“, има паметник с надпис *The Great Siege monument*, или в превод: *Паметникът на Великата обсада*... На онази обсада, при която народът на Малта през 1565 г. не само оцелява, а дори побеждава османските войски... На табелата

пише, че монументът е посветен на победата при обсадата, но пък трите фигури символизират *Вярата, Цивилизацията и Доблестта*⁶.

При нозете на тези три фигури са поставени снимки и некролози. И доста свежи цветя... Обаче те като че ли не са за самата Велика обсада. Те са за тачен не само от малтийците човек, Дафне Каруана Галиция... Убитата разследваща журналистка. Върху плаката до некролога ѝ има надпис: *Когато хората се страхуват от правителството си, има тирания. Когато правителството се страхува от хората, там е свобода*⁷.

– Месеци след убийството ѝ хората не са я забравили, защото е искала да разкаже за далавери, да направи разкрития в медиите...

– Но са я изпреварили. Истината може да е горчива и жестока. Дори и в една на пръв поглед красива и безоблачна страна, изглеждаща като истинско райско място...

– Поне ще остави името си светло, неопетнено...

В този миг към двамата туристи се приближава млада жена и казва:

– Виждам, че сте чужденци и се питате... Познавах добре Дафне, четях редовно публикациите ѝ, тя публикуваше в блог, който стана повече популярен от някои скучни наши медии. Знаете ли, че колата ѝ се взривила и изхвърчала в крайпътните ниви, минути след като излязла от дома си? Помня, беше понеделник следобед, тъкмо беше пуснала публикация за нови разкрития, бях отворила лаптопа и я четях. В същото време тя е била в горящия автомобил. Напразно са се опитали да я измъкнат. Вече е било късно...

– Сещам се за този случай, в лисабонските медии я наричаха „жената Уикилийкс“ и припомняха, че е между двайсет и осемте личности, разтърсващи Европа и света – отбелязва Ештрела. – Говореше се за разкритията ѝ по „панамските досие-

⁵ Бел. авт.: Оригиналният текст на знаменития възпоменателен надпис във Валета гласи: „*Buckingham palace The Governor Malta*

To honour her brave people I award the George Cross to the Island Fortress of Malta to bear witness to a heroism and devotion that will long be famous in history.

George R. I. April 15 1942.“

В букв. превод: Бъкингамският дворец

Губернаторът, Малта.

За да почета смелите си хора, аз присъждам Георгиевския кръст на острова крепост Малта, за да свидетелства за героизъм и преданост, които дълго ще бъдат известни в историята. Крал Джордж. 15 април 1942 г.“

⁶ *Вяра, Цивилизация, Доблест: Faith, Civilization, Valour* /англ./ – Бел. авт.

⁷ Точният текст на английски е: *When the people fear their government there is tyranny. When the government fears the people there is LIBERTY.* – Бел. авт.

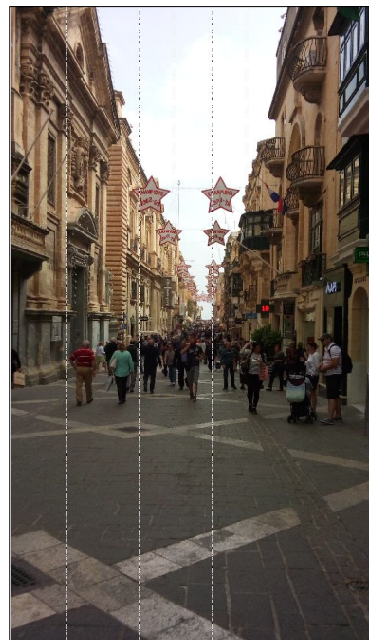
та“, за създаване на компания в Панама и скрит тръст в Нова Зеландия с участие на хора от правителството, за офшорни сметки и връзки между личности от върховете и босове на подземния свят⁸.

– Много неща излязоха наяве, имаше сътресения в правителството, а изглежда е засегнала и други интереси, за да организират покушението над нея – продължава младата жена, приготвя цветята си, после вади запалка и свещ, която да запали до един от некролозите, сетне продължава. – Но знаете ли кое е по-важно за хората тук? Дафне не мълчеше, тя искаше да казва истината и да изправя несправедливостите, защото хората в никоя държава, била тя и в Европейския съюз, не обичат да ги правят на глупаци и при всяко правителство да си мълчат, и да не виждат треските в очите на онези, които уж коват съдбините им... При това, забележете, убийството ѝ стана само няколко месеца след като Малта беше държава председател на Евро-съюза, а това нямаше как да не разяри мнозина и в страната, а и по света. Знаете ли какъв голям митинг имаше в деня на смъртта ѝ? Три месеца по-късно целият този площад беше зает от хора със запалени свещи и цветя, дойдоха и много чужденци да я почетат. В Слиеа народът също бе излязъл, носеха в ръце горящи свещи, плакати с лика ѝ. И много, много цветя...

– Нека да е вечна паметта ѝ – отбелязва португалката с наведена глава.

Те благодарят на младата жена, която се навежда да постави цветя при един от некролозите върху монумента с лика на убитата журналистка и пали свещ. Продължават замислени по *Republic Street*, смесвайки се със стотици непознати, някои забързани, други шарещи с очи по витрини и фасади, за кратко навлизат в успоредната търговска улица *Merchants Street*⁹, тук десетки търговци са разположили по масите си изрисувани върху теракота и стъкло предмети, има щандове с евтини сувенири, изобразяващи различни части на архипелага, но и такива, предлагащи дрехи, цветя, плодове. Загледан в пъстрите стоки, някои от които са оригинални

художествена изработка, Андре предлага да минат покрай „Палацо Паризио“, където през 1898-та е пребивавал Наполеон, после тръгват край „Оберж на Кастилия“, елегантна и естетически издържана резиденция на рицарите от Кастилия, Леон и Португалия; сега Ештрела проявява особен интерес и отбелязва, че много малко е знаела за участието на португалските рицари в кръстоносните походи и в отбраната на острова; после се завъртат към щабквартирата на рицарите от Прованс, в по-ново време Клуб на британските офицери, а сега Археологически музей, където могат да се видят каменни сечива от предисторическата епоха, керамични статуетки на божества, лични украшения.

...За кратко се спускат по старата улица *Old Theatre Street*, минават под свода на старинна сграда и входа на някогашния малтийски театър, влизат с група туристи в храма „Ностра Сеньора дел Монте Кармело“¹⁰ и с широко разтворени очи разглеждат олтара с тъмнокафявите мраморни колони, пода пред него с кръг и цветни лъчи, сводовете с орнаменти, огромния купол, после излизат и от улицата виждат синевата на залива. Има още

⁸ „Панамските досиета“: става дума за разкритието на близо 11,5 милиона документа от базите данни на четвъртата по големина офшорна компания в света „Мосак Фонсека“, свързани според разкритията на Дафне Каруана Галиция с влиятелни среди в Република Малта. Дафне Галиция е убита на 16 октомври 2017 г., но и година по-късно няма разкрития за атентата срещу нея. – Бел. авт.

⁹ *Merchant Street*: улица с щандове за открита търговия, паралелна на *Republic Street*, в централната част на столицата Валета. – Бел. авт.

¹⁰ Църквата *Ностра Сеньора дел Монте Кармело* в столицата Валета е подготвена от Джироламо Касаро и функционира от 1570 г. През 1942 г. по време на бомбардировките над малтийската столица е частично разрушена, а впоследствие – възстановена във великолепия си внушителен вид. – Бел. авт.

време да се отбият в англиканския катедрален събор „Свети Павел“ и Андре изтъква хармоничните архитектурни съчетания на готически и неокласически стил, но остава още един храм, към който той повежда Ештрела – Църквата на Корабокрушението на свети Павел където двамата разглеждат реликви от 60-те години на новата ера, и дори стигат до югозападното предградие Флориана, за да видят Църквата на свети Публий, римския малтийски управител, когото в далечната епоха корабокрушенецът апостол лекува и посвещава в Христовото учение. Не остава време за храмовете „Света Екатерина“ и „Ностра Сеньора делла Виктория“, първата в малтийската столица, построена само девет години след победата над османските войски. Когато се завръщат на предишния булевард, загледи в тълпящите се поклонници пред катедралата „Сент Джон“, които чакат за специалната обедна оратория, Андре леко кашля и прочиства гърдите си, като изтъква, че ще е добре да посетят и двореца на Великия магистър, и зданието на Адмиралтейството на *South Street*¹¹, чието старо име е „Каза Миари“, в средата на 70-те е превърнато в Национален музей на изобразителното изкуство, а там човек може да зърне и солидни колекции живопис, скулптура, артефакти, дори старинни мебели. Той добавя, че ще бъде щастлив да види в оригинал творбите на Валентини, Рени, Стомер, Прети, Фаврей, Теполо, Перуджино, пък и картините на малтийските художници. Португалката кимва в знак на съгласие, но прави уговорката, че след това ще е добре да се качат на някой от местните круизни кораби и да стигнат до Комино, Гозо и останалите по-малки острови.

... Шофьорът на таксито, мургав мъж с посребрели коси, води уверено колата сред гъстия поток от леки автомобили, извиващ по крайбрежната улица на път за кея, откъдето двамата му пътници трябва да хванат в ранния следобед пътническия круиз за Гозо, Синята Лагуна и още няколко острова.

– Като си представя, че тези красиви дворци, храмове, площади, лагуни са били подложени през Световната война на обстрел от германските самолети – обръща се на английски към него португалката и отмества кичур коса. – Кой знае какви поражения са причинили...

– Така е, но по-важни са хората... Нацистите от „Луфтвафе“ само с една бомба заличиха рода ни, майка ми, брат ми, малката ми сестра. Само аз

оцелях, баща ми ме изрови от развалините, едва дишах. Той стреляше с противосамолетно оръдие на едно от укрепленията, които даваха отпор на немските въздушни атаки и дори беше награден с орден, но не успя да ни опази. После, в един ветровит и дъждовен ден преди много години, си отиде. Останах сам, като изоставено куче, обикалящо по безлюдните алеи между Валета и Слиема...

– Съжалявам много – изрича тихо Ештрела. – Все пак providението е решило вие да живеете. Може би човек трябва да загърби страданието и да продължи с по-благими мисли, защото единствено настоящето ни дава щастливото съзнание, че все пак сме живи, че вървим напред...

– Сигурно сте права – отвърща мъжът с посребрелите коси. – Съвзех се, после намерих и единствената жена, която ме сгрива и до ден днешен. Тя ми помогна да се съвзема. Да оцелея... И си мисля, че сам човек за нищо не е. Затова трябва да варди със зъби и нокти това, което му е скъпо на сърцето. Пазете го и вие, пожелавам ви го...

– Благодаря от името на двама ни, ще го запомним!

– И още нещо – казва мъжът с посребрелите коси, докато извива край катедрален храм и продължава по крайбрежния път, откъде се откроява ясносиният залив с накачалите при Порто Гранде като бели гълъби малки и големи яхти. – Не е ли

¹¹ *South Street* : Южната улица в малтийската столица Валета. – Бел. авт.

странно как на този обвит със святост архипелаг, при толкова католически и англикански храмове, злото е успяло да надвеси нацистката си паст, за да бълва огън и жупел?

– Има много необясними неща по света – отбелязва Андре. – Един западен философ пише в края на деветнайсети век, че когато долните и развратени слоеве на Римската империя (към която се е числяла, добавям аз, и Малта), се покръстват, то противоположният тип, знатността, преживява най-зрялата си форма. Но щом демократизмът на християнските ценности излиза победител, какво се случва, продължава европейският мислител... Той цитира думите на апостол Павел (знаете от легендата за неговото акостиране след корабкрушението на малтийския бряг), че Бог е избрал пред света всички немощни, безумни, худородни и презрени, с други думи християнството съдържа инстинктивна ненавист на болните срещу здравите, срещу хубостта, има за съюзници обезнаследените от живота, страдалците...¹²

– По-просто, онова, което виси на кръста и страда, е божественото. Един невинен се жертва и страда за греховете на виновните, та чак и на цялото човечество. Само че, сеньоре, още се чудя, защо не бяха спасени невинната ми майка, брат ми и сестра ми. Толкова години, въпреки че си паля свещи и поменавам паметта им, и съм обходил и малтийските храмове, и тези в Мдина, и църквата на свети Павел в Рабат, дори онези на остров Гозо, се питам, защо, и все не мога да получа отговор. Време ми е да проумея, вече посребрах...

– Съмнението не е грях – изтъква българинът. – Нима днес съвременният човек трябва да бъде съден, че след повече от две хилядолетия се опитва да търси истината и да се вира в детайлите? Вярно е, днес повече от всякога в този наш свиреп век се опитваме да намерим упование, но то трябва да бъде осмислено и подкрепено с неоспорими доводи. Простете, че се съмнявам, например докато рисувам белия лист или щом пристъпя смирено дверите на някой катедрален храм, и докато разглеждам невероятните портрети, фрески, статуи и икони, си задавам...

– За жалост, господа, вечните въпроси винаги ще ни преследват – прекъсва го Ештрела. – Но,

виждам, стигнахме кея с круизите и е време да слезем...

– Разговорът с вас беше интелектуално удоволствие – казва шофьорът на таксито и отбива близо до платформата на кея, където вече има група любопитни туристи. – Е, попътен вятър към Гозо и Камино! Но не забравяйте катедралата в Мдина и храма на апостол Павел в Рабат... Разказват, преди няколко века в Мдина имало земетресение, което разрушило до основи старата църква, останали само картините и фреските в чест на свети Павел. Дали пък и в това има нещо друго, отвъд?...

Двамата се сбогуват, мъжът с посребрените коси махва с ръка за поздрав и бавно потегля по крайбрежната улица. Озадачени са от тази странна среща, а българинът отбелязва, че възрастният таксиметров шофьор на няколко пъти е споменал името на свети Павел въпреки изразените съмнения. Ештрела обаче му припомня, че сам е поискал да влязат в църквата, почитаща корабкрушението на светия апостол, и се е загледал съсредоточено в реликвите от неговата епоха, и първи е започнал разговора, привеждайки мнението на отричащия християнските ценности и послания философ, защо ли?

3.

Плавателният съд щеше да мине край северната част на Малта и оттам да се отправи към малкия остров Комино и по-големия му събрат Гозо. Бяха заели добри места, откъдето можеха да наблюдават бавно отдалечаващите се очертания на залива и пясъчните отенъци на старинните сгради, крепостните съоръжения и стотиците яхти, накацали като ято гларуси върху синята повърхност, после зад тях изчезна и градът с дворците и църквите, остана само морската шир, безбрежна и носеща онова загадъчно спокойствие, което караше дори най-разговорливите пасажери на круизния кораб да млъкнат с вперени очи. В открито море се появи леко вълнение, облаци се задаваха от юг и лекият бриз помагаше душният ден да изглежда поносим след жегата на малтийските улици.

– Сетих се за някои неща, които не съм ти казвал – обади се Андре, заслушан в пляска на вълните. – Те са свързани с мен и с една неизпълнена работа...

¹² За внимателния любител на философски четива едва ли е тайна, че гневът на немския философ Фридрих Ницше в книгата му „Антихрист“ е насочен неколккратно към светия апостол Павел. Тази книга е позната още с първия си превод у нас през 1912 г. Виж: *Ницше, Фридрих. Антихриста: Опит за критика на Християнството: Книга първа от „Преоценка на всички ценности“ / Прев. от немски Ал. В. Пулев. – Ст. Загора: печ. Светлина, 1912. – 141 с. – Бел. авт.*

– Хайде, разкажи, стана ми интересно!

– Преди време, когато работех за издателски компании в Латинска Америка, ми предложиха да се захвана с една странна идея. Искаха да направя илюстрации върху *Деянията на светите апостоли*. Пожелаха да си помисля, дадох ми дълъг срок, който, уви, не спазих. Усещах се неподготвен, това бе деликатна и непосилна за мен работа. Реших да попрочета от Новия завет, спомних си името на църквата, където бях кръстен, това донякъде ме окуражи, и седнах да чета, а заедно с това нахвърлях и някои скици със сюжети...

– Дали няма да позная, започнал си с деянията на свети Павел¹³.

– Така беше. Само че в писаното имаше нещо, което ме изненада. Разбрах, че трябва да разкажа, както да речем в някакъв графичен роман, за юдеин, роден в Тарс Киликийски, на име Савел, гонил свирепо следовниците на Христовото учение, които връзвал и предавал на смърт¹⁴. Един ден Савел тръгва към Дамаск, за да докара оттам в Йерусалим вързани последователи, но щом наближава града, било някъде по обедно време, го огрява силна светлина. Пада на земята, а един глас му проговаря: *Савле, Савле, защо ме гониш*; той го пита, кой си ти, тогава гласът му казва – *аз съм Иисус Назорей, когото ти гониш*. Хората, които придружават Савел, се изплашват, но не виждат от кого иде гласът, който му говори да стане и да потегли за Дамаск, там ще му бъде казано какво да стори. От блясъка на светлината Савел ослепява и воден от спътниците си, едва се добира до града. Когато се озовава в Дамаск, един от гражданите с добро име пред закона на име Анания го известява, че Бог му е отредил да познае волята Му и да е свидетел пред човеците за това, което е видял и чул. После го кара да стане, да се прекръсти и да измие греховете си, като призове името на Господа

Иисуса. Савел го послушва и тогава става чудо, той проглежда! След време се връща в Йерусалим, осенен от новата си вяра, и докато се моли в храма, отново вижда Бог, Който му подсказва да излезе по-скоро от този град, защото тук няма да приемат думите на един юдеин за онова, което е видял и което му се е случило. Савел се колебае и си признава, че е затварял и биел по синагогите онези, които са вярвали в Иисус, и дори е одобрил убиването на следовника Му Стефан от юдейската тълпа. Тук обаче гласът на Бога му казва да иде надалеко, при езичниците, и да проповядва под името Павел.

– И ти нарисуваш тази история?

– Точно така, илюстрирах сцените и това всъщност беше прологът на графичния роман, оттам насетне трябваше още да чета, да се запозная с чудесата, които е направил с божията подкрепа Павел, да вникна в посланията му до коринтяните, до филипяните, до колосяните, до солуняните, до Тимотей, до последователя му Тит в Крит, до Филимон, до евреите¹⁵.

... И колкото повече четях, разбирах слабостта си да прозира цялото това учение, накрая си взех и грях да преглеждам писаното по въпроса от съвременни и модерни философи отпреди два века, и като започнах да чета откровените нападки срещу свети Павел, усетих как ме обхваща нещо, не знам как да го обясня, дали беше неверие, дали скептицизъм някакъв, и тогава спрях с продължението на рисуваната си история. Изпратих на издателите само пролога в графични рисунки, писах колко ми е трудно да вникна в библийската история и ако някой друг реши да продължи, ще подаря безвъзмездно направеното от мен, достатъчно е да се спомене името ми. Тогава от компанията ми отговориха, че за известен период замразяват проекта и очакват да премисля, тъй като направеното дотук е впечатляващо начало, а днес читателите искат такива не

¹³ В началото на своята апостолска дейност св. Павел е наричан с юдейското му име *Савел* (на еврейски: ез.: *Сул*). Павел или Паулус е неговото римско име, тъй като наследява правата на баща си, който е бил римски гражданин. Възможно е в Йерусалим Савел да е отсядал при сестра си, която е живеела в там. Иначе занаятът на Павел е да изработва шатри, в който въвежда своите последователи Акила и Прискила, с които осъществява мисионерската си мисия сред езическото население в Римската империя. – Бел. авт.

¹⁴ *Тарс*: главен град на Киликия в Мала Азия, римска провинция и значим център на търговия и култура в описваните библийски събития между 40-те – 60-те години от н.е. – Бел. авт.

¹⁵ Според *Евсевей*. Кесарийски (Църковна история 2, 25) двамата преследвани и осъдени на смърт апостоли св. св. Петър и Павел, считани за основатели на Римската църква, са погребани в Рим, на т.нар. Остийски път. Обезглавяването на свети апостол Павел става на важно историческо място в италианската столица: по пътя за Остия, недалеч от алеята “Тре фонтане”, където днес се намира внушителна църква, носеща името на св. ап. Павел. По този въпрос повече в: webmaster@pravoslavieto.com. – Бел. ред.

просто нарисувани, а силни илюстрации, които да бръкнат надълбоко в душите им. Ако желая да продължа, с готовност ще ме очакват...

– Това, че временно си спрял, не значи, че си се отказал – отвърна португалката. – Някой ден, щом потръгнат работите, ще продължиш.

– Знам само, че ми е нужно нещо, подобно на онази светлина, която е виждал Савел и която го е преоборила в могъщия, начетен, свят човек, проповядвал, писал и загинал за една велика кауза. А какво имаме ние днес? В какво вярваме? Защо станаме толкова свирепи, агресивни, защо не поглеждаме към душите си и околното ни е само в материалното, защо се хлъзгаме повече по повърхността на събитията, без да ги осмислим истински. Какво може да ме мотивира?...

Морето искреше, светлината сякаш извираше и омесени с вълните, следобедните лъчи огряваха кораба, лицата на пасажерите, преливаха в странни форми, играеха си по палубата и отново побягваха към брега. Бяха отминали кулата „Портомазо тауър“ и Сент Джулианс оставаше зад гърба им. Дълга пенеста дияра, искряща в преливащи отблясъци, напомнящи огромен сребърен кръст, караше Андре да се усмихва и да усеща странен и благ покой в гърдите си.

Екскурзоводът, мъж с моряшка блуза и микрофон в ръка, предлагаше на английски пасажерите да погледнат вляво, където тъкмо сега се открива Заливът на свети Павел, или както го наричат малтийците – *Сан Пол ил Бахар*, райско място, магия за туристите от цял свят, с десетките си лодки в сините води, крайбрежната ивица, зад която се открива модерният курортен град, някога рибарско селище, с прочутия *Айн Разул*, Фонтана на Апостола – след корабкрушението тъкмо там светецът утолил жаждата си, а параклисът в Сан-Пол Милчи, южно от залива, е строен на мястото, където той срещнал римския наместник, губернатора Публий, когото свети Лука, присъствал на събитието, в Деяния на светите апостоли, глава 27–28, отбелязван като Пулиус, най-първият тук, с други думи, главен чиновник на острова. За почитаемите наши гости, сред които има, виждаме, и хора от православни страни, ще допълня, че в евангелските

преводи Публий или Пулиус е сочен и с друго, подобно име, а самият апостол Лука свидетелства как той приел в имението си и дружелюбно гощавал него, Павел и останалите претърпели корабкрушението гости, после апостолът излекувал тежко болния баща на Публий, започнал да изцелява и други местни жители, които имали някаква болест. Според свети Лука след тримесечния престой на острова малтийците изпратили гостите си с много почести. Публий бил дори покръстен, станал ревностен християнин. Може би някои вече са видели в столицата Валета църквата на негово име с двете кули близнаци и четирите солидни колони на входа...

Тук екскурзоводът неочаквано сложи край на темата, като вече сочеше към виждащите се в далечината очертания на градчетата Буджиба¹⁶ и Кавра¹⁷, осеяни с крайбрежни хотели, вили, палми и извиващи се покрай брега пътища и алеи, където между плажовете в северната част се отличава и Златният залив¹⁸. Мъжът с микрофона с протегната напред ръка отбеляза, че наскоро в Кавра е бил открит Националният малтийски аквариум със своите двайсет и шест резервоара, където посетителите могат да видят различни и най-чудати видове риба. После добави, че в Мелиха, известно с добива на сол древно селище, има вкопана в земята църква, носеща името на Света Дева Мария, според легендата самият апостол Лука изписал там фреска с образа на Богородица. Мястото е недалеч от залива, където през 60-та година от новата ера е станало корабкрушението с участието на двамата светци...

Екскурзоводът замълча, извърна се и изключи апаратурата. Корабът вече извиваше, поклащан леко от вълните, които извън обсега на залива изглеждаха още по-големи. На север хоризонтът тъмнееше, а слънцето все по-често се закриваше от малки къдрави облаци, които се сгъстяваха, събираха и гонеха, после прелитаха над главите им бързо, подобно на ято чайки, напомняйки на Андре за безгрижните детски лета по плажовете на Черно море; какви само плажове имаше, със ситен пясък, а колко тихо и спокойно беше, преди да се застрои, разказваше той на Ештрела, после бръкна в чантичката си и извади бележник, в него бе скицирал

¹⁶ *Bugibba* /малт./ – селище недалеч от неголемия малтийски залив *Sauna Bay*. – Бел. авт.

¹⁷ *Qawra* /малт./ – град в североизточната част на малтийския залив Св. Павел, с много хотели, ресторанти, барове, нощни клубове и водни развлечения. В някои печатни източници на кирилица градът е отбелязван и като *Аура*. – Бел. авт.

¹⁸ *Златния залив* – *Golden Bay*. С популярен малтийски плаж. – Бел. авт.

първите тематично свързани с апостолите Лука и Павел сцени по проекта на латиноамериканското издателство. На една от тях мъж с дълги одежди мяташе в огъня извиваща се и съскаща змия, захапала ръката му, сред наобиколили го смаяни римски войници и пътници, встрани искреше залив, корабни отломки пламваха във водата, дъждовни капки падаха и образуваха големи кръгове. Отдолу имаше текст на български език, види се, беше библейски цитат.

– Преведи ми го и разясни сцената! – помоли Ештрела. – Не мога да се сетя, макар че ми звучи познато.

– Заради илюстрирането преписах началото на глава 28 от Деянията на светите апостоли, цитатът е от православна библия, която дядо ми тайно е крил в онези свирепи времена отвъд Желязната завеса, тогава да ходиш на църква се е смятало най-малкото за лоша постъпка и отклонение от правилната линия... Та тая библия ми бе свиден семеен спомен. С нея си сверявах часовника, дори когато бях на хиляди мили от дома.

– Тогава да чуя какво си записал!

– „След като се спасиха тия, които бяха с Павла, познаха, че островът се казва Малта – започна да чете Андре. – Туземците иноплеменици, показваха към нас необикновено човеколюбие: приеха ни всички и, понеже валеше дъжд и беше студено, накладоха огън. А когато Павел събра много храсти и ги тури на огъня, една ехидна поради горещината излезе и се впи в ръката му. Туземците като видяха змията, увиснала на ръката му, думаха помежду си: тоя човек е наистина убиец; затова, макар да се е избавил от морето, Божието правосъдие го не оставя да живее. Но той стърси змията в огъня и никакво зло не претърпя. А те очакваха да му се яви оток, или веднага да падне мъртъв; но, като чакаха дълго време и видяха, че му не ставаше никакво зло, измениха мнение и думаха, че той е бог...“¹⁹

– Ясно е, че обикновените малтийци са чакали знамение, чудо, и светият отец им го е дал – отбеляза Ештрела. – Но и ти... тъй правдиво си го нари-

свал, та за миг потреперах, докато гледах и слушах превода ти. Изглежда, в живота е така; колкото и векове да минат, макар че и тогава е имало упование в божества, на хората им е било нужно някакво рационално зрънце, нещо наистина достоверно, за да повярват и да обърнат сърцата си...

– Право да ти кажа, аз не съм и допускар, че някога ще можем свободно да пътуваме и че ще се озова тъкмо на този остров, където хората са възплащавали енергията в постепенното изграждане образи на светци, а през по-късните векове, допълвани от мисиите на рицарите, също дълбоко свързани с духовната енергия. Ако някой ми го беше предрекъл, че ще дойда тъкмо тук, нямаше да повярвам. И сцената я нахвърлих, още когато работех по библейския проект на компанията от Латинска Америка, без да съм стъпвал в Малта; само си представях безкрайното изумление на очевидците на събитието, пейзажа, змията, която открай време е символ на злото и нечестивото, и силната праведна ръка на онзи, дошъл с божествена мисия да промени езичниците... Ето, това пропусна да каже екскурзоводът!

– Има ли продължение тази история?

– Да, още малко... – и Андре разгърна бележника на следващата страница, където имаше старателно изработена графична рисунка, после зачете текста от Деянията. – „Около това място бяха имотите на най-първия на острова, на име Поплий; той ни прие и три дни гощава дружелюбно. И случи се, че бащата на Поплия лежеше, страдайки от огница и коремна болка; Павел влезе при него, помоли се и, като възложи върху му ръце, изцери го. След тая случка и другите на острова, които имаха някаква болест, идваха и се изцеляваха; те ни почетоха и с много почести, а на тръгване снабдиха ни с потребните неща. След три месеца отплувахме с един александрийски кораб, който бе презимувал на тоя остров и носеше знака на Диоскурите²⁰. И стигнахме в Сиракуза, дето останахме три дни... Когато дойдохме в Рим, стотникът предаде затворниците на воеводата, а на Павла

¹⁹ Цит., с осъвременяване на текста по: *Деяния на Светите апостоли*, гл. 28 /8–12; 16/. // Б и б л и я: Сиреч Книгите на Священото Писание на Ветхия и Новия завет. – София: Издава Св. Синод на Българската църква: Държ. печатница, 1925, с. 1348. – Бел. авт.

²⁰ Названието идва от гръцката митология. *Диоскурите* (Διόσκουροι) са синове на Зевс, близнаците Кастор (Κάστωρ) и Полидевк (Πολυδεύκης), а сестрите им са сестри са Клитемнестра и Хубавата Елена. Смятани са за спасители на кораби и покровители на моряците. Високо на мачтите се появявали пламъци, които свидетелствали, че са сред тях и закрилят морския съд. – Бел. авт.

позволиха да живее с един войник, който го пазеше...²¹.

– Поплий всъщност е Публий или Публиус?

– В свещените евангелски текстове, които в превод от ортодоксалните книжовници и печатани у нас, така е отбелязан, но види се, става дума за един и същ римски управител на Малта от онази далечна епоха, който е приел новата вяра благодарение на множеството представени чудеса, които за един образован и високопоставен служител на Римската империя са били повече от доказателства в полза на апостолите, и още повече, убедителен аргумент за божествените и свръхестествени способности на свети Павел. Затова нищо чудно, че тук, на острова, е толкова почитан, а храмовете в негова чест са особено внушителни и до наши дни. Ето, това ми се струва, че би било интересно, ако някой ден се върна наново на темата и илюстрирам тези епизоди... Би било важно послание към днешния объркан и преситен човек...

– Трябва обаче да отделим време и да стигнем до Мдина, при катедралния храм, носещ неговото име – каза тя. – Прав си, налага се да отнесем евангелието и кръста според заръката на брат ми, няма какво повече да отлагаме.

... Той кимна в знак на съгласие и се загледа във вълните, бяха станали по-големи и вече някои достигаха с плясък палубата, пасажерите се радваха и приемаха достигналите до тях водни капки със смях. В далечината два тъмни облака закриваха хоризонта и пречеха да се видят ясно очертанията на острова, но беше ясно, че това е Гозо, по-малкият събрат на големия малтийски остров, и скоро щяха да са там, какво по-хубаво от това да си загърбил грижи, лоши дни и несгоди, и да пътуваш на воля, отбеляза Андре и хвана дланта ѝ в своята.

– И тези пътуват, но вероятно вече не по своя воля! – посочи тя към дълъг кораб, претъпкан с надвесени по перилата тъмнокожи пасажери, придружаван от два катера на бреговата охрана, които, види се, извеждаха плавателния съд от малтийски териториални води. Сред пътниците имаше майки с малки деца. Мнозина от тях гледаха завистливо към туристическия кораб, децата махаха с ръце, мъжете правеха неприлични жестове с лъстиво вперени към жените от круиза очи.

– Това са нелегални имигранти от Африка и Азия, събирани от лодки и спасявани вече няколко дни край акваторията на архипелага – тук екскурзоводът отново хвана микрофона и по високоговорителите се разнесе успокояващият му глас. – Съобщиха, че в Сицилия, която е само на деветдесет километра оттук, са им отказали прием, днес са получили отказ и от нашите власти, затова ги извеждат наново в открито море. Испанските власти им обещаха да ги настанят във временни лагери край първото близко пристанище, щом се доберат до южното им крайбрежие.

– Не е първият случай и кой знае какво има да видим още! – рече седналият на задната седалка грък, който разговаряше на английски със съседа си и въртеше в ръце слънчевите си очила. – Не ги жала, защото ни наводниха, те са като скакалците, които налитат най-неочаквано върху най-добрите посеви и от тях, види се, няма избавление, въпреки призивите за хуманно отношение, солидарност и какво ли още не. Дори и германците, които отвън изглеждат много толерантни и все още са склонни да ги приемат, скоро ще се задъхат от огромните пасажери, които пъплят ли, пъплят към Европа. Видя ли с какви лакомни очи тия отсреща заглеждат жените на круиза? Господа европейците си затварят очите, а не знаят какво ги чака...

²¹ Цит. по: *Деяния на Светите апостоли*, гл. 28 /8–12; 16/. // Б и б л и я: Сиреч Книгите на Свещеното писание на Ветхия и Новия завет. – София: Издава Св. Синод на Бълг. църква: Държ. печатница, 1925, с. 1348. Вероятно в Малта ап. Павел пребивава през зимата на 60–61 г. от н. е. Под домашен арест в Рим престоява около две години, очевидно до пролетта на 63 г. след н. е., когато е освободен от римските окови, избавили го от устата на лъва благодарение на Бог, вдъхнал му подкрепа (II Тим. 4:16–17) (Филимон, 1:13; 4:22). При това първо пребиваване в Рим ап. Павел проповядва свободно, словото му стига до дома на кесаря и Преторията, тук пише посланията си до Филимон, Колосяните, Ефесяните, Филипяните и пр. За втори път, след пътуванията си по земите, където е проповядвал, св. Павел е затворен в Рим в периода на преследванията срещу християните във времето на император Нерон. Апостолът е осъден като държавен престъпник и тъй като е римски гражданин, посичането трябвало да бъде с меч. Присъдата е изпълнена на 29 юни 67 г. от н. е., в деня, когато разпъват надолу с главата и другия осъден апостол, св. Петър. – Бел. авт. По този въпрос още в писаното от Евс. Кесарийски (Църковна история, II, 25): www.pravoslaviето.com/bible. Юдаизмът като религия ап. Павел, тогава още Савел, учи при Гамалиил, прочут и уважаван учител равин. В преподаването на учителя е налице добронамерено отношение спрямо последователите на християнското учение (Деяния на св. Апостоли. 5:35–39).

– Германците си имат причина – отвърна англичанинът на задната седалка, свали сламената си шапка и продължи. – Открай време изпитват усещане за вина и гледат да са по-ниски и от тревата. Не че и тук не са правили бели през войната. Разсипали са от бомбардировки и красивата Малта, пък и Лондон, и колко още места, но и нашите им го върнаха, като разгромиха градовете им. Е, и след толкова години какво стана; уж сме обединени в Европа, а за такива като тези отсреща теглим в различни посоки и кой знае какво още има да преживеем...

И той посочи с ръка към кораба, който оставяше дълбоки дири след себе си, тъмнокожите лица се губеха в очертанията на притъмнелия и пълен с оловносиви облаци хоризонт подобно на бели сенки, децата вече спряха да махат, дори и мъжете бяха спрели да крещат и да сочат към круиза. Морският съд отдалеко приличаше на видение, отдалечаващо се бавно сред надигащите се вълни. Катерите на бреговата охрана, види се, изпълнили мисията си и намалили скоростта, сега изглеждаха като самотни листа, носени от вятъра в мътно сините води. Пътниците на круиза се бяха умълчали.

4.

След двайсестина минути фериботът вече се движеше от южната страна на Гозо, откъдето брегът бе висок и в продължение на километри издялан с вертикални скали, които напомниха на двамата за Кабо да Рока. Ештрела извърна глава, точно сега не искаше да се сеца за преживяното, и вторачи поглед към вълните, които ставаха вече по-големи и се удържа с екот в десния страничен борд.

В програмата на круиза беше отбелязано преминаване край главното пристанище на Гозо. Отдалеко се виждаха островърхите куполи и монолитната сграда в светла охра на неоготическата църква „Ностра синьора ди Лудрес“, която извисяваше снага над пристанището, осеяно с яhti и лодки в бели, сини и червени цветове. Корабът изви, за да може пасажерите да разгледат плажа със залива Мджар иш-Шини²², които в обичайно време сияеха кристално сини, но сега силният вятър и вълнението бяха пропъдили летовниците, а и обичайните любители на спусканията в подводните пещери. Наближаваха остров Комино²³ и първата работа

на екскурзовода беше да припомни някои любопитни за пасажерите на круиза подробности. Някога голямата скала в морето не била безопасно за обитаване място, заради набезите на корсарите. В началото на петнайсети век малтийците изпратили молба до арагонския крал Алфонсо Пети да построи отбранителна кула, но едва през 1618 тя била издигната, при управлението на Великия магистър Алоф де Винякур; имало много стара църква, която след четирийсет години била осветена, по-късно отново ремонтирана и пак я осветили, появили се и заселници. Днес на острова живеят само няколко семейства, които обслужват добре уреден хотел; оттук се вижда и сграда, по-старите малтийски моряци разказват, че тук преди доста време затваряли прокажени, но сега тя е необитаема, обаче Комино си има и нещо уникално, и това е *Синята лагуна*, можете да се насладите на прозрачната, кристалносиня вода и белия ситен пясък на плажовете ѝ; жалко, че тъкмо днес природата е решила да си поиграе и това усилващо се вълнение няма да позволи акостиране близо до брега. Срещу пясъчния плаж всеки би могъл да проследи и подхода към един съвсем малък остров – Коминото, където се намира къс участък пясък и водеща в открито море пещера, а до него би могло да се стигне от Комино с плуване или с лодка, но това за любопитните туристи би могло да се случи някой друг път, тъй като круизът по регламент продължава към по-големия и внушителен събрат Гозо.

– Трябва да се отбележи – тук екскурзоводът леко се наведе с почитание в гласа, – че в архипелага има още малки необитаеми острови, по-познатият от тях е на името на неговия покровител – „Сент Паоло“, а според легендата, за първи път на десети февруари при онова коработрушение в 60-те години от новата ера, корабът на светия апостол е получил при неговите скали пробив, който го принудил да акостира в място непознато и обитавано от езичници; оттам насетне знаете историята. Каквато и да е тя обаче, почитаеми пасажери, чудеса са се случили, иначе едва ли някой би дръзнал да гради храмове в негово име, това, мисля аз, си е самата истина, кой каквото ще да казва и да пише в по-ново време...

Круизът се промъкна между двата острова и бавно изви откъм източната страна на Гозо, после

²² На малтийски: *MGarr ix-Xini*.

²³ Името на *Комино* (Comino) се свързва с растението „кумин“, което расте на острова и до днес.

пое към северния бряг край няколко залива, и екскурзоводът, дочул португалска реч от Ештрела и Андре, вдигна ръка, сочейки вътрешността на острова и добави, че при селището Шара се намира внушителна ветрена мелница, построена в далечната 1724 от португалския магистър Мануел де Вилен²⁴. Бризът се усилваше, подплашени птици обикаляха с писъци над круиза и капитанът излезе пред пасажерите, като отбеляза, че се налага, предвид на извънредното и твърде необичайно за сезона морско вълнение, да се акостира извънредно в залива Марсалфорн²⁵.

На малкия кей за морския съд изглеждаше трудно да маневрира заради внезапно излезлите високи вълни. Побързаха да хвърлят котва и здраво да вържат морския съд. Дадоха цели пет часа на пасажерите да разгледат селището и да закусят в някое от крайбрежните заведения, което бе твърде необичайно за по-кратката програма и пасажерите коментираха, че нещо не е наред. Основанията им не бяха напразни. Щом Ештрела и Андре слизаха по малкия мостик на сушата, внезапно притъмня, задуха силен бриз, тентите на кораба се обърнаха и някои отлетяха откъснати в морето, в залива се разхвърчаха шапки и очила, бурята връхлетя изневиделица и жените едва смогваха да оправят косите си. Рукна студен дъжд, който вледеняваше измокрените до кости пътници. Стихията се отприщи и връхлетя като побесняла глутница диви кучета върху незащитения остров и неговите обитатели.

5.

След минути Андре трепереше. Успяха да се подслонят в близко заведение на открито, но вятърът и внезапният студ проникнаха под крехкия навес и водната стихия, налиташа на талази откъм морето, повторно ги измокри. Той тракаше със зъби. Никой от туристите не бе очаквал свирепата развръзка. Всички бяха мокри и зъзнеха. Възрастен мъж с прошарени коси, прислонил се като тях под стрехата,

рече с въздишка на английски, наблюдавайки българина:

– Малтийската треска няма да ви се размине! Патил съм, затова Бог да е с вас! А колкото до пасажерите на круиза, вкусният обяд, който обещаваха за ресторанта при старинната крепост „Цитаделата“, в центъра на Виктория, столицата на Гозо, днес няма да се състои; няма да разгледаме и чудотворната икона на мадоната от *Ta Pini* в църквата на нейно име²⁶. И фериботът ни тъй е вкаран в капана на бурята, че до вечерта едва ли ще се доберем до Малта.

Пътникът изглежда беше прав. Капитанът и двама моряци, облекли върху униформите жълти предпазни облекла, напразно се опитваха да приберат разкъсаните тенти. Единственото, което успяха да свършат, бе да привържат здраво кораба към кея, после се върнаха, преоблечени в цивилни дрехи, с малки сакове в ръка, и поеа към близкия хотел. Ештрела поведе Андре след тях, но се оказа, че няколко свободни места вече бяха наети от изплашените пасажери. По крайбрежната алея се виждаха пътници от круиза, които бързаха към останалите хотели и къщи за гости. Тя помоли жената на рецепцията да открие някоя свободна стая в друг близък хотел или апартамент под наем. Усилията на администраторката бяха напразни, макар тя да хвърляше съчувствени погледи към Андре. Единственото, което можеше да стори, бе да им разреши да се разположат временно на кожения диван. Водата, стичаща се от дрехите на двамата ненадейни гости, поне нямаше да повреди имуществото. И португалката продължи да върти телефоните без резултат. Българинът все повече се влошаваше. Главата му бе отпусната безжизнено на облегалката. Ештрела го настани на дивана и приседна в края, като се опитваше да попие водата със сухата кърпа, която една камериерка услужливо бе донесла. „Ирен, момичето ми, къде си, защо ме остави...“ – шепнеше едва чуто той. Ештрела отвори чантичката си и напипа овлажненото парче хартия,

²⁴ Вятърната мелница в селището *Шара*, или на малт. *Xaghra*, е издигната през 1724 г. заедно с ветрените мелници в други две селища на о. Гозо – *Надур* и *Арбе* – по заповед на португалския магистър Мануел де Вилен. През април 1688 г. Шара, Надур, Саннат и Зеббудж били обединени. Ежегодният празник в чест на Света Богородица е на 8 септември.

²⁵ *Marsalforn bay* – атрактивен залив, край който е застроен град *Marsalforn*, с малко пристанище и залив, с хотели, къщи за гости, апартамент-хотели, сувенирни лавки, ресторанти и кафенета, свързани предимно с туристическата индустрия, с неголям плаж и док за малки морски съдове.

²⁶ *Ta Pini* е църква, изградена на мястото на храм от XVI век. Според преданието през 80-те години на XIX век жена чува гласа на Света Богородица, долитащ от стария храм. Скоро започват да се случват и други знамения. С дарения на местните жители на свято място е издигната солидна базилика, осветена през 1931 г. – Бел. авт.

върху което бе записал името и разбра, че бълнува името на дъщеря си, която сега бе на хиляди километри оттук, чак в Ню Йорк и не подозираше какво се случва с баща ѝ, когото повече от година не бе виждала.

Трябваше да се приберат на всяка цена. Внстихията се усилваше, а заедно с нея и треската на Андре. В хотелския комплекс работеше стационарен кабинет. Лекарят дойде навреме, извади слушалки, повдигна мократа блуза на българина и се заслуша внимателно, сетне въздъхна: „Има треска, пипнал е бронхит, а види се и някакво възпаление, което се разпространява като епидемия из архипелага. Но за да го докарате до Виктория, ще изгубите много време, а и не се знае какъв ще е ефектът от придвижването до някоя тамошната клиника“.

– Тогава как да постъпим? – изплаши се не на шега Ештрела. – Човекът е почти в несвоят! Боже!...

– На ваше място щях да потърся някой, за да ви прибере по най-бързия начин в Малта. Къде сте отседнали?

– Имаме стая в хотел, на самия пристан при Сент Джулианс.

– Тук за всеки случай дежури един закрит и добре оборудван за спешни случаи катер. Ще позвъня на собственика, вярвам, че ще се отзове, стига да му се плати добре. Вярно, рисковано е при тези вълни, но по-добре е да се върнете, преди да е настъпила истинската буря, имате час да я изпреварите! Не чухте ли прогнозата, че сте рискували в такова време? – рече лекарят, смъкна слушалките от врата си и разтвори чантата с медикаменти. – А и тези от ферибота, с какъв ум са ви повели насам, когато над архипелага се вихри циклон? Сега трябва да сте близо до големия град, там има с какво да помогнат за такъв спешен случай. За да стабилизирам пациента, ще му бия инжекция, но това ще трае само временно. Трябва да побързате!

Лекарят извади мобилния си телефон и след няколко разгорещени препирни на малтийски уговори катера за спешни случаи да ги чака след десет минути на малкия док, извади спринцовка, изтегли серума, пристегна с еластична гума ръката на бол-

ния над лакътя и внимателно заби тънката игла във вената му. Тя присви устни, сякаш болката навлизаше и изпълваше съществото ѝ. Нямаше време да се колебае. Усети внезапна решителност. Изчака лекарството да подейства, видя как лицето на Андре бавно се прояснява, подаде банкнота и плати на лекаря, който на свой ред услужливо вдигна чадър и тръгна заедно с тях, за да ги отведе към катера.

Грохотът на морето отвъд залива се усилваше и ставаше все по-заплашителен. След минути двамата, скрити в кабината от водната стихия и високите вълни, се сбoguваха мислено с острова, който тъй и не бяха успели да ободят надлъж и нашир, както си го мислеха. Малкият, но пъргав морски съд смело пореше вълните, моторът ръмжеше и прехвърляше високите им гребени, сетне се спускаше в истински бездни, внезапно се надигаше от следващия пристъп на вълнението, вятърът и дъждът се оставаха все тъй устойчиви и сякаш времето бе застинало в свирепия средиземноморски кошмар.

– Жалко, не видяхме пещерата на красивата нимфа Калипсо – въздъхна Ештрела. – Седем години държала в плен Одисей и му обещава безсмъртие, ако завинаги остане с нея...²⁷

– Ако не бил Зевс да им попречи, магята ѝ щяла да успее – едва чуто рече Андре. – Обаче ние двамата ще оцелеем, въпреки бурята, и ще продължим напред! Сушата ни очаква, с нея и надеждата, нали?!

– Така е! А дотогава затвори очи и опитай да дремнеш!

– И да изгърва гледка, достойна за най-невероятната графична рисунка!? Сега разбирам корабкрушенците в първия век от Христа и съм готов да им отредя място някой ден, когато ръката отново вземе да ме слуша! – рече отмаляло българинът. – Въобще стихииите са ми слабост. Колкото до звездите, от всичките обичам само една...

Ештрела държеше ръката му, после при последните му думи се притисна към пребледнялото му лице и промълви:

– Стискай зъби! Знаем, има някой, който пази и двамата ни!

В този миг забелязаха три делфина, които прескачаха ловко вълните, мяхаха се и следваха катера.

²⁷ Според легендата на остров Огилия, който местните хора отъждествяват с о. Гозо, Одисей е пленен от дъщерята на бог Атлас, прекрасната нимфа Калипсо, която се влюбва в госта си, държи го в дългогодишен плен и му обещава безсмъртие, в случай че останат завинаги заедно. Описанието на Омир в *Одисеята* съвпада с намерените доисторически останки от пещера, храм и обрисувани околности, характерни за епохата, сочейки известна достоверност на преданията. – Бел. авт.

Два от тях се движеха успоредно край левия и десния му борд, а третият плуваше назад, откъм кърмата.

– Чудна работа, и как са групирани, като че образуват кръст! – смънка на английски морякът зад руля. – Делфини много рядко излизат в такова време, но сега си имаме спътници и това е добър знак!

6.

Лош знак или някаква злокобна поличба видяха жителите на Малта в това небивало от години струпване на стихии над архипелага. Не стига малтийската треска и вирусите, които се разнасяха из автобуси и по заведения, а изневиделица притъмня и денят стана като нощ. Чужденците предвидливо взеха да си стягат багажа, после за часове летището спря да пуска и приема полети заради влошената метеорологична обстановка.

Изневиделица на острова се изсипа свиреп дъжд. В пристанищата вземаха мерки и привързваха здраво лодки и яхти, но по някои местни телевизионни канали се появиха зловещи кадри с откъснали се от въжетата яхти и лодки, мятаци тела без посока в заливите. В *Църквата на корабкрушението на свети Павел* във Валета и катедралният храм в цитаделата Мдина, носещ неговото име, започнаха да отслужват по настояването на миряните извънредни служби, като някои в препълнените храмове шепнеха как светият апостол, заради греховете човешки, е оттеглил благоговението си от архипелага. Двама православни, разговарящи на руски недалеч от прочутия храм, се препираха дали не е дошъл тъкмо днес часът за раждането на Новото Средновековие, при който социалното ежедневие е време да се върне към първоизворите на живота, а гражданите да се групират по професионални интереси, по сфери на труд и дори творчество; стига борси, политици, парламенти, класи, олигарси и богати мошеници в сянка са дърпали конците на властта, време е светът да се отърси от досегашните стереотипи и да потърси духовните начала, които се крият в нравствеността на християнската идея...²⁸

Един българин встрани от тях тихо добави, че в наши дни са нужни и съвременни, всеотдайни на вярата и Бога исихасти, каквито е имало на Балканския полуостров само няколко века, след като

свети апостол Андрей е поел великата мисия да кръщава езичниците по черноморските земи. Огромна група чужденци, притаена под стрехите, търпеливо изчакваше ред под поривите на бръснещия пясъчен вятър пред англиканската катедрала „Свети Джон“ за традиционната оратория и се дивеше на преображенията, които носеше малтийската природа.

През това време силният южен бриз връхлетя по улиците, сградите и булевардите на Валета, разпиля транспарантите и рекламните пана по *Penublika strijūt* и навред се посипа жълтеникав прах, който според метеоролозите си беше пясък от пустините на Африка, но така или иначе дребните търговци прибраха стоката и сгънаха набързо сергиите, туристите чужденци препълниха заведенията или страхливо се притаиха в хотелските си стаи.

Само три места бяха пощадени в малтийската столица. Единото беше Националната библиотека, сякаш и една прашинка не бе полепнала по старинната сграда, окъпана от следобедния дъжд, и сега колоните и фасадите ѝ искряха чисти и някак странно достолепни на фона на задъненото от тъмни облаци небе. Второто място бяха цветните алеи на Зеления фестивал, недалеч от библиотеката. Огромният цветен надпис с багрите на дъгата „Valleta Green Festival“, опънат над входната врата върху четирите колони на *Двореца на хармонията*, продължаваше да се люлее, задвижван сякаш с невидима ръка, подобно корабно платно от търсец място да акостира в Големия залив морски съд, а цветната феерия все тъй преливаше от призрачни светлини и цветове въпреки свъсения почти над покривите небесен свод. Третото и най-смайващо за туристи, дори и местни жители място, беше самият *Паметник на Великата обсада* с трите фигури, символизиращи *Вярата*, *Цивилизацията* и *Доблестта*, където нито едно цвете, възпоменателен текст или портрет в памет на Дафане Каруана Галиция не бяха отвяни, докато пред сградите на съда, правителството и парламента прахът беше ситно полепнал по врати, стъкла и колони.

В самия парламент течеше дебат и най-накрая представителите на правителствената група склониха да приемат поне петдесетина от онези клетки корабкрушенци имигранти, жени и деца, които властите бяха съпроводили извън териториалните води на архипелага. „С риск да навредим на турис-

²⁸ Тук е необходимо да припомним онази малка, но дълбоко премислена книга на: **Бердяев**, Николай. Новото Средновековие : Размишления за съдбата на Русия и Европа / Прев. от руски Радка Кърпачева-Даскалова. – В. Търново: Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 1995. – 140 с. – Библиотека Д и о г е н.

тическата индустрия, но солидарни с нашите европейски партньори, правим този хуманен жест“, говореше представителят на правителството, накрая решението беше взето единодушно, което рядко се случва дори и в препълнена с депутати зала.

В същия час медицинският автомобил откарваше загубилия съзнание Андре. Ештрела се успокои донякъде, когато в клиниката зад огромна стъклена стена поставиха системи и респираторен апарат на пациента и дишането му взе да се нормализира. Но изведнъж нещо я присви, прилоша ѝ и тя бързо потърси санитарно помещение. Намери чешмата в последния момент и тутакси повърна, сетне още веднъж, и отново... Лекуващата лекарка на Андре я повика в кабинета си, помоли я да се подложи на експресно изследване, после заедно с медицинската сестра разположиха върху коремната ѝ област някакво сканиращо устройство и накрая жената в ослепително бяла манта рече с тържествена усмивка:

– Да ви е честито! Така е в живота, навън бележат стихии, някъде вземат съдбоносни решения, други се разболяват, а новият живот си идва. Което само Бог може да предвиди...

И двете жени си казаха, че сега остава трудното, как Ештрела да сподели тази радост с българина, който, уви, все още не знаеше, че ще става татко. Но и това някак щеше да се случи.

И едва след тези наглед незначителни за останалите държави и света събития на малтийския архипелаг облаците взеха да се разпръскват, циклонът се понесе в неизвестна посока и сякаш нищо не е било, на небосклона се появи същото велико, жадувано с копнеж и радост слънчево кълбо, пръскащо лъчи по църковни храмове, правителствени сгради, лагуни с яhti, плажове. Пристанищата се отвориха, а полетите на малтийското летище отново се възстановиха в очакване на нови и нови пасажери от близо и далеч²⁹.

²⁹ Нека добавя още нещо. За чест на УниБИТ именно в малтийската столица Валета от 1 до 8 юни 2015 г. се провежда деветият международен научен пътуващ семинар „Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство. По този въпрос виж в: Петрова, Калина. УниБИТ – Пазителят на познанието в Малта. // www.facti.bg/4.06.2015/; виж също и в: Миналото среща бъдещето: Девети международен семинар на УниБИТ в Малта. // За буквите – О писменехъ, № 46-Б, ноември 2015, с. 16.

Настоящият ми текст обаче е писан три години по-късно и отразява документални събития, различни от този значим форум в Малта, като се отнася до пролетта и лятото на 2018 г. Използвани са лични мои наблюдения, записки и авторски фотографии. В книгата ми текстовете са разширени и подчинени на общо композиционно решение, каквото изисква жанрът. В текста, публикуван в „Издател“, обръщам повече внимание на публицистичното, пътеписното и философското, с доста бележки и позовавания, за сметка на чисто белетристичното. Читателите сами ще открият разликата. – Бел. авт.